

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/klj-2024-5.03>

ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Кравченко Олександр Сергійович,здобувач кафедри адміністративного, кримінального права і процесу
Міжнародного університету бізнесу і права**Павленко Людмила Володимирівна,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов

Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Встановлено, що метою статті удосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення гендерної політики в Україні. Наголошено, що соціально-економічний розвиток та функції із його забезпечення має сприяти успішності та ефективності здійснення гендерної політики в Україні на засадах стимулювання, забезпечення, суспільного розподілу. Обґрунтовано авторський підхід до нормативного відображення принципів здійснення гендерної політики в Україні, що полягає у необхідності змінити назву Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» на таку «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок, чоловіків та трансгендерських осіб», де статтю 3 доповнити частиною другою, яка закріпила б систему основоположних засад (принципів) регуляції. Виходячи із вище зазначеного підходу до розуміння функцій адміністративно-правового регулювання суспільних правовідносин, зазначено, що гендерна політика є тією сферою, де спрямування діяльності держави має бути реалізовано у таких напрямках, як: утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; застосування позитивних дій; запобігання та протидія насильству за ознакою статі, у тому числі всім проявам насильства стосовно жінок; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства; виховання і пропаганду серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері; захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі.

Ключові слова: гендерна політика, адміністративно-правове регулювання, принцип, функції права, система.

Kravchenko Oleksandr, Pavlenko Liudmyla. Improvement of administrative and legal regulation of implementation of gender policy in Ukraine

It is established that the purpose of the article is to determine the functions and principles of administrative and legal regulation of the implementation of gender policy in Ukraine. It was emphasized that socio-economic development and its support functions should contribute to the success and effectiveness of gender policy implementation in Ukraine on the basis of stimulation, provision, and social distribution. The author's approach to the normative reflection of the principles of implementing gender policy in Ukraine is substantiated, which consists in the need to change the name of the Law of Ukraine "On Ensuring Equal Rights and Opportunities of Women and Men" to "On Ensuring Equal Rights and Opportunities of Women, Men and Transgender Persons", where Article 3 should be supplemented with the second part, which would establish the system of fundamental principles (principles) of regulation. Based on the above-mentioned approach to understanding the functions of administrative and legal regulation of social legal relations, it is stated that gender policy is the sphere where the direction of the state's activities should be implemented in such directions as: establishing gender equality; prevention of discrimination based on gender; application of positive actions; preven-

tion and counteraction of gender-based violence, including all manifestations of violence against women; ensuring equal participation of women and men in making socially important decisions; ensuring equal opportunities for women and men regarding the combination of professional and family responsibilities; family support, formation of responsible motherhood and fatherhood; raising and promoting the culture of gender equality among the population of Ukraine, spreading educational activities in this area; protection of society from information aimed at discrimination based on gender.

Key words: *gender policy, administrative and legal regulation, principle, functions of law, system.*

Постановка проблеми. Реалізація гендерної політики вимагає звернення дослідницької уваги до встановлення її функціонального змісту та визначення основоположних засад її регулювання. Питання адміністративно-правового регулювання здійснення гендерної політики перебуває у постійній реформації, що пов'язується із переглядом підходів до встановлення ролі та значення жінки в українському суспільстві, що функціонує в умовах воєнного стану.

Процеси демократизації та гуманізації українського суспільства позначаються на перегляді функціонального змісту адміністративно-правового регулювання суспільних правовідносин в цілому, і зокрема – з питань здійснення гендерної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження функціонального змісту та принципів здійснення гендерної політики неодноразово було предметом дослідницької уваги ряду вітчизняних вчених, а також представників зарубіжної юридичної науки. Варто виокремити наукові праці А. А. Грибовської [1, с. 37], К. Б. Левченко [2], Н. О. Баласинович [3, с. 156–157] та ін.

При цьому наведені наукові праці акцентують увагу на встановленні інституційної характеристики здійснення гендерної політики, де позбавлено належної дослідницької уваги питання встановлення принципів та функцій адміністративно-правового регулювання відносин реалізації гендерної політики, чому буде приділено даний підрозділ.

Метою статті є удосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення гендерної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі існує певна неоднозначність підходів до встановлення змісту категорії «принцип адміністративно-регулювання». При цьому нормативний підхід до розуміння принципів регулювання суспільних правовідносин базується на застосуванні підходу як їх визначення через розуміння їх основоположності та засадничності, що дозволяє їх використання зробити базисом для врегулювання відносин в порядку аналогії права. Так, зокрема, згідно із ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України встановлено, що «основними засадами (принципами) адміністративного судочинства є:

- 1) верховенство права;
- 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 3) гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- 4) змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі;
- 5) обов'язковість судового рішення;
- 6) забезпечення права на апеляційний перегляд справи;
- 7) забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом;
- 8) розумність строків розгляду справи судом;
- 9) неприпустимість зловживання процесуальними правами;
- 10) відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судове рішення» (ч. 3 ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України) [4].

Отже, розуміння категорії «принцип адміністративно-правового регулювання»

має виходити із встановлення його як певних основоположних засад, застосування яких дозволяє врегулювати публічно-управлінські правовідносини.

При цьому відповідно до одного із головних Законів України з питань регулювання суспільних відносин із забезпечення гендерної рівності – Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» – не встановлюється система здійснення гендерної політики в Україні, що вимагає відповідних напрацювань з боку наукової спільноти.

Загальновизнаним є підхід до розуміння змісту принципів регулювання будь-яких правовідносин і зокрема, правовідносин із здійснення гендерної політики, із поділом їх на загальні принципи та спеціальні принципи.

До загальних принципів адміністративно-правового регулювання відносин із здійснення гендерної політики варто віднести такі принципи, як: демократизм, законність, пропорційність публічних і приватних інтересів, справедливість, верховенство права, об'єктивність, гуманізм.

Звернемо дослідницьку увагу на характеристики загальних принципів адміністративно-правового регулювання гендерної політики. Розуміння принципів пропорційності та справедливості полягає у встановленні співмірного співвідношення між приватними інтересами особи та публічними інтересами громади та суспільства.

Принцип справедливості розглядається як «основоположний принцип права ... виражає дух права, забезпечує його змістовну легітимацію, визначає розуміння «правильного» і «неправильного», є дороговказом при встановленні межі між дозволеним і недозволеним у суспільних відносинах» [5, с. 737]. Ю. О. Легеза при здійсненні дослідження реалізації принципів пропорційності та справедливості як засад регулювання здійснення права особи на мирні зібрання обґрунтовує, що заборона проведення мирних зібрань має ґрунтуватися на наявності реальності загрози порушення громадського порядку, що має бути співвідноситися як із

вже наявними попередньо прецедентами, так і аналізом об'єктивних та суб'єктивних характеристик відповідно соціального становища, що панує у суспільстві. Вченою зазначається, що Європейський суд з прав людини неодноразово підкреслював, що реалізація своїх прав меншістю не повинна залежати від схвалення більшістю [6; 7]. Навіть в тому випадку, якщо інтереси певної групи осіб різче відрізняється від інтересів основної маси населення, такі інтереси мають будуть дотримані. Так, зокрема, Європейський суд з прав людини зазначає: «хоча в якихось випадках інтереси особистості можуть бути поставлені в залежність від інтересів групи, демократія не 379 Актуальні проблеми юридичної науки зводиться до того, що погляди більшості повинні обов'язково переважати; необхідно дотримуватися балансу, який забезпечив би чесне і правильне ставлення до меншин і виключав би будь-які зловживання з боку домінуючої групи» (пункт 63 Рішення у справі Бачковський та інші проти Польщі від 3 травня 2007 [8]). Тобто досягнення принципів справедливості та пропорційності при регулюванні відносин із здійснення гендерної політики має виходити із обґрунтованості обмеження права одних задля громадської безпеки інших. Ю. О. Легеза зазначає, що з врахуванням того, що мирні зібрання є одним із засобів відстоювання людиною і громадянином своїх прав, свобод та інтересів у демократичному суспільстві, то право громадян на свободу мирних зібрань в Україні має гарантуватися та захищатися державою, яка зобов'язана забезпечити його ефективну реалізацію. Здійснення цього права не підлягає жодним обмеженням, крім випадків, установлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. При цьому необхідно акцентувати увагу, що намагання провести мирні зібрання за гендерною ідентифікацією, яка визначається на рівні емоційного

та інтуїтивного співчуття людиною своєї статевої приналежності або відсутності чіткого визначення такого сприйняття, тобто почуття невизначеності (амбівалентності), не є підставою для визнання таких дій, що створюють загрозу національній безпеці [6; 7]. При врегулюванні публічно-управлінських правовідносин з питань здійснення гендерної політики необхідно виходити із встановлення належного змісту та розумного підходу задля визначення балансу приватного та публічного інтересів [9, с. 739], як допустимість втручання у сферу особистого життя на засадах так званої «процедурної справедливості», що функціонально спрямовується, як зазначає М. М. Лученко, на дотримання встановлених правил і завдяки цьому досягненню бажаного результату [10, с. 70–74].

До спеціальних принципів адміністративно-правового регулювання здійснення гендерної політики необхідно віднести такі: забезпечення соціального добробуту; забезпечення рівності осіб незалежно від статі та соціальної ролі у суспільстві; створення рівноправних умов для здобуття освіти та професійного розвитку; рівні доступ та можливості до здійснення громадських та політичних прав особи; принцип соціальної стійкості; принцип соціальної співмірності та відповідальності.

Розуміння функцій адміністративно-правового регулювання суспільних відносин в цілому, і зокрема з питань здійснення мають розумітися як певний «напрямок регулюючого галузевого впливу, що визначає вектори відповідного регулювання в економічній сфері, забезпечуючи стратегічні пріоритети розвитку національної економіки та упорядкування зовнішньоекономічних відносин й чітко визначаючи засади відносин власності шляхом визначення тих сфер економіки, які формують об'єкт недержавної власності та механізм її набуття, <...> закріплюючи статус суб'єктів державної власності, засади соціальної орієнтації економіки...» [11, с. 16–17].

Висновки. Виходячи із вище зазначеного підходу до розуміння функцій

адміністративно-правового регулювання суспільних правовідносин, необхідно зазначити, гендерна політика є тією сферою, де спрямування діяльності держави має бути реалізовано у таких напрямках, як: утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; застосування позитивних дій; запобігання та протидія насильству за ознакою статі, у тому числі всім проявам насильства стосовно жінок; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства; виховання і пропаганду серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері; захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі (ст. 3 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»).

Реалізація функцій здійснення гендерної політики пов'язується із ефективністю здійснення соціально-економічної функції держави, як певного різновиду загально соціальних функцій права. У докторській дисертації Ю. Пирожкової економічна функція визначається як «напрямок регулюючого галузевого впливу, що визначає вектори відповідного регулювання в економічній сфері, забезпечуючи стратегічні пріоритети розвитку національної економіки та упорядкування зовнішньоекономічних відносин й чітко визначаючи засади відносин власності шляхом визначення тих сфер економіки, які формують об'єкт недержавної власності та механізм її набуття, <...> закріплюючи статус суб'єктів державної власності, засади соціальної орієнтації економіки...» [11, с. 16].

Таким чином, соціально-економічний розвиток та функції із його забезпечення має сприяти успішності та ефективності здійснення гендерної політики в Україні на засадах стимулювання, забезпечення, суспільного розподілу.

На основі вище зазначеного є необхідним внесення змін до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV шляхом:

1) зміни назву Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» на таку «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок, чоловіків та трансгендерних осіб»; 2) доповнення статті 3 частиною другою, яка закріпила б системи основоположних засад (принципів) регуляції таких правовідносин у зазначеній нижче редакції:

«Основоположними засадами (принципами) здійснення гендерної політики є:

1. забезпечення соціального добробуту;
2. забезпечення рівності осіб незалежно від статі та соціальної ролі у суспільстві;
3. створення рівноправних умов для здобуття освіти та професійного розвитку;
4. рівний доступ та можливості до здійснення громадських та політичних прав особи;
5. принцип соціальної стійкості;
6. принцип соціальної співмірності та відповідальності».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грибовська А. А. Конституційні засади гендерної рівності в Україні. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право». Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2019. 257 с.
2. Левченко К.Б. Управління процесами формування гендерної політики в Україні (організаційно-правові аспекти): дис. ... д.ю.н. 12.00.07. Х., 2003. 427 с.
3. Баласинович Н. О. Забезпечення гендерної рівності в системі органів державної влади : Доктор філософії : спец.. 052 – Політологія : Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2023. 203 с
4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
5. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Х. : Право, 2016. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол. : О. В. Петришин (голова) та ін. ; Нац. акад. правових наук ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2017. 932 с.
6. Легеза Ю.О. Національна судова практика та практика ЄСПЛ у гарантуванні права на мирні зібрання для представників ЛГБТ. Правові новели. 2023. № 21. С. 279–284. http://legalnovels.in.ua/journal/21_2023/39.pdf
7. Легеза Ю.О. Адміністративно-правове забезпечення реалізації права на мирні зібрання для представників ЛГБТ. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 374–380. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.55>
8. Рішення ЄСПЛ у справі Бачковський та інші проти Польщі від 3 травня 2007. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ccu/5_3007.pdf
9. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Х. : Право, 2016. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол. : О. В. Петришин (голова) та ін. ; Нац. акад. правових наук ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2017. 932 с.
10. Лученко М.М. Принцип пропорційності в адміністративному судочинстві: дис. ... к.ю.н. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2019. 208 с.
11. Пирожкова Ю.В. Теорія функцій адміністративного права: автореф. дис. ... д.ю.н.: 12.00.07. Запоріжжя, 2017. 33 с.

REFERENCES:

1. Hrybovska, A.A. (2019). Konstytutsiini zasady hendernoi rivnosti v Ukraini. Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu. Dysertatsiia na здобuttia naukovooho stupenia kandydata yurydychnykh nauk za spetsialnistiu 12.00.02 «Konstytutsiine pravo; munitsypalne pravo» [Constitutional principles of gender equality in Ukraine. Qualifying scientific work on manuscript rights. Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of legal sciences in specialty 12.00.02 "Constitutional law; municipal law"]. Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Kharkiv, 257 s. [in Ukrainian].
2. Levchenko, K.B. (2003). Upravlinnia protsesamy formuvannia hendernoi polityky v Ukraini (orhanizatsiino-pravovi aspekty) [Management of processes of gender policy formation in Ukraine (organizational and legal aspects)]. Doctor's thesis. Kh. 427 s. [in Ukrainian].
3. Balasynovych, N.O. (2023). Zabezpechennia hendernoi rivnosti v systemi orhaniv derzhavnoi vlady : Doktor filosofii : spets. 052 – Politolohiia [Ensuring gender equality in the system of state authorities: Doctor of Philosophy: special. 052 – Political Science]. Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. Kyiv. 203 s. [in Ukrainian].
4. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 6 lypnia 2005 roku № 2747-IV [Administrative Judicial Code of Ukraine: Law of Ukraine dated July 6, 2005 No. 2747-IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> [in Ukrainian].
5. Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia : u 20 t. [Great Ukrainian legal encyclopedia: in 20 vols.] Kh. : Pravo, 2016. T. 3 : Zahalna teoriia prava / redkol. : O. V. Petryshyn (holova) ta in. ; Nats. akad. pravovykh nauk ; In-t derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy ; Nats. yuryd. un-t imeni Yaroslava Mudroho, 2017. 932 s. [in Ukrainian].
6. Leheza, Yu.O. (2023). Natsionalna sudova praktyka ta praktyka YeSPL u harantuvanni prava na myrni zibrannia dlia predstavnykiv LHBT [National case law and ECtHR practice in guaranteeing the right to peaceful assembly for LGBT representatives]. Pravovi novely. № 21. S. 279–284. Retrieved from: http://legalnovels.in.ua/journal/21_2023/39.pdf [in Ukrainian].
7. Leheza, Yu.O. (2023). Administratyvno-pravove zabezpechennia realizatsii prava na myrni zibrannia dlia predstavnykiv LHBT [Administrative and legal support for the implementation of the right to peaceful assembly for LGBT representatives]. Pravo i suspilstvo. № 6. S. 374–380. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.55> [in Ukrainian].
8. Rishennia YeSPL u spravi Bachkovskiyi ta inshi proty Polshchi vid 3 travnia 2007 [Decision of the ECtHR in the case of Bachkovsky and others v. Poland dated May 3, 2007]. Retrieved from: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ccu/5_3007.pdf [in Ukrainian].
9. Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia : u 20 t. [Great Ukrainian legal encyclopedia: in 20 vols] Kh. : Pravo, 2016. T. 3 : Zahalna teoriia prava / redkol. : O. V. Petryshyn (holova) ta in. ; Nats. akad. pravovykh nauk ; In-t derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy ; Nats. yuryd. un-t imeni Yaroslava Mudroho, 2017. 932 s. [in Ukrainian].
10. Luchenko, M.M. (2019). Pryntsyp proporsiiinosti v administratyvnomu sudochynstvi [The principle of proportionality in administrative proceedings]. Candidate's thesis. Zaporizkyi natsionalnyi universytet. 208 s. [in Ukrainian].
11. Pyrozhkova, Yu.V. (2017). Teoriia funktsii administratyvnoho prava [Theory of functions of administrative law]. Extended abstract of Doctor's thesis. Zaporizhzhia. 33 s. [in Ukrainian].